

Grundlagsutskottets betänkande nr 46 med anledning av Ålands landstings initiativ som jämte regeringens skrivelse anlänt till Riksdagen och som innehåller förslag till lag angående ändring av självstyrelselagen för Åland, lag om inskränkning i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet Åland och lag angående ändring av lagen om kommunala arbetskollektivavtal.

Riksdagen har jämte protokollsutdrag av den 14 december 1973 till grundlagsutskottet för beredning remitterat Ålands landstings jämte regeringens skrivelse till riksdagen inkomna ovannämnda motion nr 1 (1973 rd.). Med anledning av ärendet har grundlagsutskottet hört lagstiftningsdirektören Henry Ådahl vid justitieministeriet. Utskottet har dessutom i samband med en resa till Åland, som skedde på inbjudan av landstinget, erhållit uppgifter om de förslag som ingår i landstingets föreliggande motion. Sedan grundlagsutskottet handlagt ärendet anför det vördsamt följande.

De i landstingets motion föreslagna ändringarna gäller inskränkningar i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet Åland, sänkning av rösträttsåldern för deltagande i landstingsval, förverkligande av ett tjänstekollektivavtalssystem för landskapets tjänstemän och de kommunala tjänstemännen i landskapet samt intagande av ett stadgande om kvalificerad majoritet i självstyrelselagen och i lagen om inskränkning i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet Åland.

I fråga om den förstnämnda punkten konstaterar grundlagsutskottet, att en av de mest centrala frågorna med tanke på Ålands självstyrelse har varit en strävan att bibehålla besittningen av marken i landskapets befolknings egna händer. I 5 § självstyrelselagen för Åland (670/51) stadgas, att ifall fastighet belägen inom landskapet Åland genom annat fång än arv eller expropriation övergår till person, som ej åtnjuter åländsk hembygdsrätt, eller till samfund, som ej under minst fem års tid haft laglig hemort inom landskapet eller ej har en styrelse, vars samtliga medlemmar åtnjuter

åländsk hembygdsrätt, äger landskapet, den kommun, inom vilken fastigheten är belägen, eller enskild person, som har hembygdsrätt på Åland, befogenhet att inlösa fastigheten. Ålands landskapsstyrelse kan, om skäl därtill föreligger, i enskilda fall enligt prövning tillåta förvärv av fastighet. Närmare bestämmelser i ärendet ingår i lagen om utövande av lösningsrätt vid överlåtelse av fastighet i landskapet Åland (671/51). Speciellt under de senaste åren har det likväl blivit uppenbart, att de nuvarande skyddsstadgandena ej är tillräckliga, ty man har kunnat kringgå dem på många sätt. Då inlösningsrätten inte gäller utarrenderade jordområden, har jordområdenas besittning i flera fall formellt reglerats genom legoavtal. Likväl har genom dessa avtal i själva verket äganderätten överlåtits. Även den omständigheten bör anses vara en brist, att inlösningsrätten börjar först sedan lagfart beviljats. Då detta kan ta t.o.m. lång tid i anspråk, har den nya ägaren redan hunnit etablera sig på området och vidtaga även andra sådana åtgärder, som kan minska intresset för utövandet av inlösningsrätten. Vidare bör det beaktas, att efterfrågan på mark för fritidsbruk ständigt håller på att öka och att priserna stiger i motsvarande grad. På grund härav kan landskapet, kommunerna och de enskilda ålänningarna i brist på medel inte i tillräcklig grad utnyttja lösningsrätten.

För att nämnda olägenheter skall kunna korrigeras föreslås det i landstingets motion, att inlösningsystemet frångås och att man skulle övergå till ett tillståndsförfarande. Enligt det nya systemet skulle landskapsstyrelsens tillstånd vara erforderligt både då en person, som ej har åländsk hembygdsrätt, med äganderätt

förvärvar fast egendom i landskapet och i det fall, att han med stöd av legoavtal kommer i besittning av dylik egendom. För att bolag, andelslag, förening, annat samfund, anstalt eller inrättning, stiftelse eller sammanslutning med äganderätt skall kunna förvärva eller med stöd av lego- eller annat avtal besitta fast egendom i landskapet Åland, vore tillstånd likaså erforderligt. Utan särskilt skäl skulle tillstånd likväl ej få förvägras nämnda sammanslutningar, om de under fem års tid har haft laglig hemort inom landskapet och om samtliga medlemmar i styrelsen har åländsk hembygdsrätt. Lagförslagens stadganden om fast egendom skulle även tillämpas på outbruten del av fastighet för att man skall kunna förhindra att lagen kringgås så, att förvärvad outbruten del icke lämnas till styckning. Staten, landskapet och åländsk kommun skulle likväl kunna förvärva eller arrendera fast egendom utan i lagförslaget avsett tillstånd. Tillståndsförfarandets förverkligande förutsätter såväl att 4 och 5 §§ självstyrelselagen ändras som att en helt ny lag stiftas som reglerar inskränkningarna i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet Åland. Det förslag som gäller sistnämnda lag innehåller detaljerade stadganden om tillståndssystemet, och genom denna lag skulle den nu gällande inlösningslagen upphävas. Enligt grundlagsutskottets åsikt bör strävandena att åstadkomma ett effektivare system än för närvarande för bibehållande av jordegendomen i ålänningarnas händer på det sätt som framlagts i motionens förslag, anses vara förenligt med grunderna för självstyrelsen. Enligt utskottets uppfattning står stadgandena i lagförslagen ej heller i konflikt med rikets lagstiftning, varför de kan godkännas.

I landstingets motion ingår vidare ett förslag om sänkning av rösträttsåldern vid landstingsval från 20 till 18 år. Detta förutsätter att 7 § självstyrelselagen ändras. Emedan rösträttsåldern vid statliga och kommunala val för närvarande är 18 år, är det naturligt, att samma åldersgräns tillämpas även vid landstingsval.

Enligt 11 § självstyrelselagen för Åland är lagstiftningen rörande tjänstekollektivavtal hänförd till rikets lagstiftningsbefogenhet, och dessa lagar borde sålunda även tillämpas i landskapet Åland. Enligt 36 § självstyrelselagen ankommer det dock på landskapet att inrätta de för landskapsförvaltningen erforderliga tjänsterna och befattningarna, och det nämnda stadgandet har även ansetts inbegripa ett be-

myndigande för landskapet att besluta om avlöningen i tjänsterna och befattningarna. Till den del kommunalförvaltningen enligt 13 § 1 mom. självstyrelselagen faller under landskapets lagstiftningsbefogenhet bör storleken av löner och andra förmåner även för de kommunala tjänstemännen fastställas genom landskapslagstiftning. Även om landskapets tjänstemän och de kommunala tjänstemännen i landskapet hittills kommit i åtnjutande av samma löneförmåner, som enligt gällande tjänstekollektivavtal tillkommit motsvarande tjänstemän i riket, bör det enligt grundlagsutskottets åsikt anses vara riktigt, att de åländska tjänstemännen får rätt till samma förhandlings- och medlingsystem som tjänstemännen i riket. På grund härav föreslås ett tillägg till självstyrelselagen, enligt vilket lagstiftningsbefogenheten i fråga om tjänstekollektivavtal för landskapets tjänstemän och de kommunala tjänstemännen i landskapet skulle tillkomma landstinget. Nämnda arrangemang kan förverkligas så, att 11 § självstyrelselagen ändras och nya 2 och 3 mom. fogas till dess 36 §.

Den i lagen om kommunala arbetskollektivavtal (670/70) avsedda avtalsdelegationens kompetens omfattar ej landskapet Åland. Detta därför, att enligt 13 § 1 mom. självstyrelselagen kommunalförvaltningsärendena i allmänhet faller under landskapets lagstiftningsbefogenhet. Likväl vore det erforderligt att även på Åland inrätta ett för kommunerna gemensamt organ, som på kommunernas vägnar kunde ges befogenhet att ingå arbetskollektivavtal med arbetstagarorganisationerna. Emedan lagstiftningen om arbetskollektivavtal likväl även framdeles skulle vara förbehållen rikets lagstiftningsbefogenhet, är det påkallat att till 1 § lagen om kommunala arbetskollektivavtal foga ett stadgande, enligt vilket i landskapslagstiftningen förutsatt kommunalt avtalsorgan skulle ges samma befogenheter och rättsliga ställning i landskapet Åland som kommunala avtalsdelegationen har i rikets övriga delar.

I landstingets motion ingår dessutom förslag om kvalificerad majoritet. Enligt den år 1972 givna landstingsordningen för landskapet Åland kan det i landskapslag, som rör självstyrelsens konstitution, bestämmas, att ändring, förklaring och upphävande av samt avvikelser från lagen vid tredje behandlingen skall omfattas av minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. I de nu föreliggande förslagen är det däremot fråga om, att landstingets bifall, som erfordras

för ändring, förklaring eller upphävande av självstyrelselagen och lagen om inskränkning i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet Åland, vilka lagar faller under rikets lagstiftningsbefogenhet och vilken sistnämnda lag enligt landstingets motion nu skulle stiftas, bör godkännas med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna, medan landstingets bifall till ändring, förklaring och upphävande av självstyrelselagen och den nu gällande lagen om utövande av lösningsrätt vid överlåtelse av fastighet i landskapet Åland, hittills har kunnat godkännas med enkel majoritet. Förslagen om kvalificerad majoritet ingår i det nya 3 mom. i självstyrelselagens 44 § samt i 17 § i det nya lagförslaget om inskränkning i rätten att förvärva och besitta fast egendom. Med stöd av dessa stadganden skulle man sedan i landstingsordningen för landskapet Åland kunna inta en bestämmelse, att det bifall av landstinget som erfordras för ändring, förklaring och upphävande av samt avvikelse från dessa två lagar, vilka faller under rikets lagstiftningsbefogenhet, bör godkännas med minst två tredjedelar av de avgivna röster-

Helsingfors den 8 november 1974.

I ärendets behandling har deltagit ordföranden Häikiö, viceordföranden Äsvik, ledamöterna Borg, Häggblom, Junnila, Kohtala, Kosken-

na. Emedan landstingets bifall i ovannämnda frågor i högsta grad gäller självstyrelsens konstitution, föreligger det enligt grundlagsutskottets åsikt ej något hinder för uppställande av kravet på kvalificerad majoritet då landstingets bifall ges i de nu ifrågakvarande fallen.

Grundlagsutskottet anser att lagförslagen i Ålands landstings motion är erforderliga och sakenliga och förordar lagförslagen, vilka i enlighet med sina ingresser skall handläggas på det sätt som stadgas i 67 § riksdagsordningen.

Med stöd av det ovan anförda föreslår grundlagsutskottet vördsamt,

att Riksdagen måtte besluta godkänna de i Ålands landstings ifrågakvarande motion ingående lagförslagen oförändrade.

Samtidigt föreslår utskottet,

att Riksdagen måtte besluta handlägga de ifrågakvarande lagförslagen på det sätt som stadgas i 67 § 2 mom. riksdagsordningen.

niemi, Pajunen, Raatikainen, Suokas och Söderman samt suppleanterna Järvisalo-Kanerva och Kantola.